

**Nesmazatelné
záznamy**

**Edward
Snowden**

edice
KLOKAN

Copyright © 2019 by Edward Snowden
Published by arrangement with Metropolitan Books,
an imprint of Henry Holt and Company, New York.
Translation © Jan Mrlík, 2020
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu Permanent Record
přeložil Jan Mrlík
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokán, 2020
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-244-7

Věnováno L.

PŘEDMLUVA

Jmenuji se Edward Joseph Snowden. Pracoval jsem pro vládu, ale teď pracuji pro veřejnost. Trvalo mi bezmála tři desítky let, než jsem pochopil, že je v tom rozdíl, a když jsem prozřel, přineslo mi to v úřadě jisté problémy. Výsledkem je, že teď věnuji čas snaze chránit veřejnost před jednáním lidí, k nimž jsem sám patřival: špiónů ve službách Central Intelligence Agency (CIA), totiž americké Ústřední zpravodajské služby, a také National Security Agency (NSA), tedy Národní bezpečnostní agentury. Jako jeden z četných mladých techniků, kteří pracují pro rozvědku, jsem byl přesvědčený o tom, že se podílím na vytvoření – jak jsem tehdy věřil – budoucího lepšího světa.

Moje kariéra v Americké zpravodajské komunitě (American Intelligence Community, IC)* trvala jenom krátkých sedm let, a překvapilo mě, když jsem si uvědomil, že to bylo jen o rok déle, než trvá můj exil v zemi, kterou jsem si sám nezvolil. Během onoho sedmiletého období jsem se ovšem podílel na té nejvýznamnější změně v historii americké zpravodajské služby – přechodu od cíleného sledování jednotlivců k masovému dohledu nad vším obyvatelstvem. Napomáhal jsem tomu, aby se jediné vládě technicky umožnilo shromažďovat veškerou světovou digitální komunikaci, celé věky ji skladovat a po libosti ji prozkoumávat.

* Skupina 17 samostatných zpravodajských agentur vlády USA, které pracují nezávisle a společně provádějí zpravodajské činnosti k podpoře zahraniční politiky a národní bezpečnosti Spojených států (pozn. překl.).

Po 11. září 2001 dolehl na IC trýznivý pocit viny, že selhala ve svěřené roli ochraňovat Ameriku a že připustila uskutečnění nejničivějšího a nejpustošivějšího útoku na naši zemi od napadení Pearl Harboru. V reakci na tuto událost se vedoucí činitelé IC snažili vybudovat systém, který by napříště zamezil tomu, aby je někdo znovu podobně zaskočil. Podstatou plánovaného systému musela být technická základna, přičemž pro jejich armádu specialistů na politologii a odborníků na obchodní administrativu byl takový úkol španělskou vesnicí. Mladým technikům, jako jsem byl já, se náhle dokořán otevřely dveře do těch nejtajnějších zpravodajských agentur. A tak geekové zdědili celou zemi.

Jestli jsem se tehdy v něčem vyznal, byly to počítače, a tak jsem stoupal rychle vzhůru. Ve dvaadvaceti jsem od NSA poprvé dostal nejvyšší bezpečnostní prověrku, kterou jsem potřeboval i pro pracovní pozici na samém dně organizačního pavouka zpravodajských služeb. O necelý rok později už jsem pracoval v CIA jako systémový inženýr a měl jsem stále širší a širší přístup k některým z nejcitlivějších sítí na planetě. Jediným mým dospělým dohlížitelem byl chlapek, který trávil služby tím, že četl paperbacky od Roberta Ludluma a Toma Clancyho. Agentury se honily za získáním technicky nadaných lidí, a přitom porušovaly všechna pravidla, která samy zavedly. Normálně by do zpravodajské služby nikdy nepřijali člověka, který neměl alespoň bakalářský titul, později však brali i lidi, kteří sice studovali vysokou školu, ale na bakaláře to nedotáhli. Já jsem nevyhovoval ani jednomu z těchto kritérií. Podle všech pravidel mě nikdy ani neměli vpustit do budovy.

V letech 2007–2009 jsem byl přidělen na americké velvyslanectví v Ženevě jako jeden z velmi mála techniků, který obdržel diplomatické krytí. Dostal jsem za úkol popostrčit CIA kousek do budoucnosti tím, že její evropské pobočky propojím online a digitalizuji a zautomatizuji síť, která sloužila americké vládě ke špehování. Lidé z méj generace

nejenže popohnali kupředu zpravodajskou činnost, my jsme od základu znovu definovali, co je zpravodajská služba. Pro nás to nemělo nic společného s nějakými tajnými schůzkami nebo mrtvými schránkami, ale jenom s daty.

Když mi bylo dvacet šest, stal jsem se formálním zaměstnancem firmy Dell, ovšem znovu jsem pracoval pro NSA. Pracovní poměr mi sloužil jako krytí, a totéž platilo téměř pro všechny technicky zaměřené špióny z mé legie. Poslali mě do Japonska, kde jsem pomáhal s vývojem systému, jenž agentuře poskytoval globální informační zálohu v podobě mohutné tajné sítě, která zajišťovala, že i kdyby jaderný úder obrátil hlavní stan NSA v prach a popel, nedošlo by k žádné ztrátě shromážděných dat. V té době jsem si neuvědomoval, že vývojem systému, který je schopen trvale uchovávat záznamy o životě každého člověka, se dopouštím tragické chyby.

V osmadvaceti letech jsem se vrátil do Spojených států a čekalo mě raketové povýšení do styčného technického týmu zajišťujícího spojení firmy Dell s CIA. Mým úkolem bylo vysedávat s šéfy technických sekcí CIA, abychom vymysleli a uplatnili řešení všech možných problémů, jaké si jen dokážete představit. Moje skupina pomáhala agentuře vytvořit nový typ počítačové architektury – „cloud“, první technologii, která umožňovala každému agentovi bez ohledu na to, kde se fyzicky vyskytuje, přístup ke všem datům, která právě potřeboval, a umožňovala mu dál s nimi pracovat, přičemž vzdálenost nehrála žádnou roli.

Mé dřívější zaměření na zpracování a propojení toků zpravodajských informací tehdy ustoupilo novému úkolu – přijít na to, jak data navěky uchovávat, z čehož se vyvinulo mé další poslání: zajistit, aby tato data byla všeobecně dostupná a zpracovatelná. Těmto projektům jsem se začal věnovat na Havaji, kam jsem se přesunul v devěadvaceti letech v rámci nového kontraktu pro NSA. Do té doby jsem pracoval podle pravidla „pouze to, co potřebuje vědět“, takže jsem

nedokázal chápat souborný účel, který se skrýval za mými specializovanými, úzce vymezenými úkoly. Až v havajském ráji jsem se konečně dostal do takové pozice, z níž jsem mohl vidět, jak všechna má práce zapadá do sebe, spojuje se jako převody nějakého obrovského stroje a spoluvytváří systém globálního masového sledování.

V tunelu táhnoucím se hluboko pod ananasovým polem – v bývalé podzemní letecké továrně z dob Pearl Harboru – jsem seděl u terminálu, z něhož jsem měl prakticky neomezený přístup ke komunikaci téměř každého muže, ženy i dítěte na planetě, kteří kdy vytočili číslo na telefonu nebo použili počítač. Mezi ně spadalo i zhruba 320 milionů mých amerických spoluobčanů, jejichž každodenní život se ocitl pod dohledem v míře, která protiřečila nejen Ústavě Spojených států, ale i základním hodnotám každé svobodné společnosti.

Tuto knihu můžete číst díky tomu, že jsem podnikl věc pro člověka v mém postavení krajně nebezpečnou: rozhodl jsem se povědět pravdu. Shromáždil jsem dokumenty dostupné v rámci IC, které dokazovaly, čím americká vláda porušila zákony, a předal jsem je novinářům, kteří je prověřili, publikovali a vyvolali celosvětové pozdvižení.

V knize popisuji, co mě k tomuto rozhodnutí vedlo, jakými morálními a etickými principy jsem se řídil a jak se to všechno odehrálo – jinak řečeno popisuji i svůj život.

Co vlastně tvoří život? Víc, než co říkáme, ba ještě víc, než co děláme. Život je i to, co milujeme a v co věříme. Pro mě je to, co miluji a v co věřím, především propojení, spojení mezi lidmi a materiální základna, která jim to umožňuje. Do této základny spadají samozřejmě knihy. Avšak pro mou generaci se spojení do valné míry ztotožňuje s internetem.

Než se nad tímto tvrzením zarazíte, protože víte, že tohle informační mraveniště trpí jedovatou nákazou, pochopte prosím, že v době, kdy jsem se s tímto fenoménem seznámil, pro mě představoval internet něco velmi odlišného.

Byl to kamarád, a taky rodič. Komunita bez hranic a omezení, jeden a milion hlasů, společná neprozkoumaná oblast, kterou osídlily, ale nezneužívaly rozličné kmeny žijící přátelsky bok po boku, a každý jejich příslušník si mohl svobodně vybírat vlastní jméno, historii a zvyky. Všichni nosili masky, a přece tahle komunita, pro niž byly příznačné anonymita a množství různých označení pro totéž, vytvářela víc pravdy než lží, protože namísto komerčního soupeření tvůrčím způsobem kooperovala. Nepochybně i zde docházelo ke konfliktům, ty ale převážila dobrá vůle a přátelské city v pravém pionýrském duchu.

Pochopíte mě tedy, když prohlásím, že internet dnešní doby je nepoznatelný. Vůbec nesejde na tom, že tato změna je výsledkem uvážené volby, výsledkem systematického úsilí ze strany nevelkého počtu privilegovaných. Počáteční nápor na přeměnu obchodu v e-obchod rychle vedl k překypění a zakrátko, těsně po zlomu milénia, ke kolapsu. Tehdy si obchodní společnosti uvědomily, že lidé připojení online se daleko méně zajímají o utrácení než o sdílení informací, ale že je možné zpeněžit i propojení lidí, které umožnil internet. Jestliže lidé nejvíc stojí o spojení online proto, aby rodině, přátelům i cizím lidem vyložili, co mají za lubem, a nechali si povědět od rodinných příslušníků, přátel i neznámých lidí, co mají za lubem oni, potom všem společností stačilo přijít na to, jakým způsobem se přimíchat do této společenské výměny informací, aby z toho vytěžily zisk.

To znamenalo počátek kapitalistického dohledu a konec internetu, jak jsem ho znával já.

Takže se zhroutil tvůrčí web a došlo k zániku nesčetných krásných i nepříjemných individuálních webových stránek. Příslib pohodlí vedl lidi k tomu, aby opustili své osobní stránky, jež vyžadovaly trvalou a pracnou aktualizaci, a přešli na stránky Facebooku nebo účet Gmailu. Zdání, že tyto stránky jsou jejich, snadno zastínilo skutečnou realitu. V té době chápali jenom nemnozí z nás, že nic z věcí, které jsme

takto sdíleli, už nám nepatří. Následníci e-společností, které selhaly, protože nedokázaly přijít na nic, co jsme měli zájem koupit, získali nový produkt, který mohli prodávat.

Tím produktem jsme se stali my sami.

Naše zájmy, naše aktivity, místa, kde se nacházíme, naše přání – všechno, co jsme o sobě odhalili, ať už vědomě, či nevědomě, někdo prozkoumal a potají prodal, jen aby se co nejvíc oddálil nevyhnutelný pocit narušení soukromí, který většina z nás začíná vnímat až teď. A tohle prozkoumávání bude pokračovat dál, protože je bude podporovat, ba i financovat armáda vlád lačných po obrovském množství zpravodajských informací, které lze tímto způsobem získat. S výjimkou přihlašovacích údajů a finančních transakcí se v prvním desetiletí 21. století sotva nějaká online komunikace šifrovala. To znamenalo, že vlády se ani nemusely obtěžovat s oslovením různých společností, aby se dozvěděly, co dělají jejich zákazníci. Stačilo jim jenom svět špehovat, aniž by o tom věděla živá duše.

Americká vláda v naprostém opovržení vůči chartě, na základě které byla vytvořena, se stala obětí právě tohoto pokušení, a jakmile jednou ochutnala ovoce z jedovatého stromu, propadla nezvladatelné horečce. Potají si přisvojila schopnost provádět masové sledování, což je výkonný nástroj, který už ze samé podstaty daleko víc postihuje nevinné než viníky.

Až tehdy jsem začal lépe chápat základní princip stálého dohledu a jeho škodlivost, a také jsem si uvědomil, že my, veřejnost – a nejen lidé jedné země, ale veřejnost celého světa –, jsme o zavedení takového dohledu nikdy nemohli hlasovat, ba ani jsme neměli možnost vyjádřit svůj názor. Systém téměř všeobecného sledování byl zaveden nejen bez našeho souhlasu, ale takovým způsobem, aby před námi byly vědomě skrývány všechny aspekty špehovacích programů. Každý krok znamenající změnu sledovacích procesů a přinášející nové důsledky byl podnikán v utajení přede

všemi, včetně většiny zákonodárců. Na koho jsem se mohl obrátit? S kým jsem o tom mohl mluvit? Kdybych někomu jen pošeptal pravdu, byť by to byl právník nebo soudce nebo lidé z Kongresu, byl by z toho zkonstruován tak těžký zločin, že i základní nastínění nejobecnějších faktů by mi zajistilo doživotní uvěznění ve federální cele.

Připadal jsem si ztracený, upadl jsem do pochmurné nálady a bojoval s vlastním svědomím. Mám rád svou zemi a věřím, že je dobré sloužit veřejnosti – v celé mé blízké rodině i mezi mými předky v pokrevní linii, a to už stovky let, se najde řada mužů i žen, kteří zasvětili život službě vlasti a spoluobčanům. Já sám jsem složil přísahu nikoli agentuře, ba ani vládě, ale veřejnosti, že budu podporovat a bránit Ústavu zajišťující občanské svobody, které byly tak flagrantním způsobem narušeny. A ke všemu jsem byl víc než součástí tohoto narušení – já jsem se na něm přímo podílel. Všechna moje práce, kterou jsem odváděl řadu let – pro koho jsem ji vlastně dělal? Jak srovnám jazýčky vah mezi závazkem mlčenlivosti vůči agenturám, které mě zaměstnávaly, a přísahou, kterou jsem složil základním principům své vlasti? Komu nebo čemu jsem povinován hlubší věností? Kdy vlastně nastal okamžik, v němž jsem byl z morálního hlediska povinen porušit zákon?

Úvahy o těchto základních myšlenkách mě přivedly k nalezení odpovědí. Pochopil jsem, že vystoupit na veřejnost a odhalit novinářům rozsah, v němž moje země porušila zákony, by nebylo obhajitelné žádným radikálním záměrem, jako například cílem svrhnout vládu nebo rozbít IC. Tím bych se jen vrátil k prosazování takových ideálů, jimiž se ohánějí jak vláda, tak IC.

Svoboda toho kterého státu se dá poměřovat jeho úctou k právům vlastních občanů. Já jsem přesvědčen, že tato práva ve skutečnosti představují limity státní moci, které přesně definují, kde a kdy vláda nesmí zasahovat do hájemitví osobních či individuálních svobod, jež se v době

americké revoluce označovaly jako „volnost“ a v době internetové revoluce se jim říká „soulkromí“.

Uplynulo šest let od doby, kdy jsem vyšel s pravdou ven, protože jsem pozoroval úpadek v plnění závazků takzvané pokrokových vlád po celém světě, pokud šlo o ochranu soulkromí, jež já osobně považuji – a Organizace spojených národů zrovna tak – za základní lidské právo. V průběhu oněch let však tento úpadek dál pokračoval spolu s tím, jak demokracie ustupovala autoritářskému populismu. A úpadek demokracie nebyl nikde patrnější než na vztahu vlád k tisku.

Pokusy volených úředníků dosáhnout toho, že novinářské řemeslo bude prohlášeno za ilegální, provázely a zaštiťovaly široké útoky proti principu pravdy. To, co je skutečné, se záměrně spojovalo s falešnými tvrzeními prostřednictvím technologií, jež jsou schopné rozvířit podobné polopravdy v bezprecedentní globální zmatek.

Tyhle postupy znám dosti důvěrně, protože vytváření pseudoreality patřilo odjakživa k nejtemnějším uměním Americké zpravodajské komunity. Tytéž agentury, které mě bez nejmenšího zaváhání označily za čínského dvojitého agenta, ruského trojitého agenta, a vůbec nejhůř za „mileniála“, jenom během mé kariéry manipulovaly zpravodajskými poznatky tak, aby vytvořily záminku k válce, k využívání ilegální policie a stínové justice k únosům jako způsobu „výjimečného předvedení“, mučení jako „rozšířeného vyšetřování“ a masového dohledu jako „rozsáhlého shromažďování dat“.

Invektivy vůči mně si zpravodajské agentury mohly bez zábran dovolit hlavně proto, že jsem se odmítal hájit. Od chvíle, kdy jsem vyšel s pravdou na světlo, až do současnosti jsem pevně trval na tom, že nezveřejním žádné podrobnosti o mém osobním životě, které by mohly zapříčinit další nátlak vůči mé rodině a přátelům, kteří už kvůli mé zásadovosti trpěli až příliš.

Právě v obavě z dalšího nárůstu tohoto nátlaku jsem dlouho váhal, jestli mám tuhle knihu napsat. Nakonec se ukázalo, že je pro mě snazší zveřejnit důkazy o zločinech páchaných vládou než vyprávět o vlastním životě. Nepravosti, jichž jsem byl svědkem, vyžadovaly, abych něco podnikl, ale nikdo nepíše memoáry jen proto, že nedokáže vzdorovat diktátu vlastního svědomí. Proto jsem se snažil předem získat svolení každého příslušníka rodiny, přítele a kolegy, které zde jmenuji nebo popisuji tak, že je lze identifikovat.

Odmítám předstírat, že bych byl jediným arbitrem, pokud jde o soukromí jiných, a tím spíš mi nepřišlo na mysl, že bych já sám mohl volit, která z tajemství mé země by měla být odhalena veřejnosti a která ne. Proto jsem předal vládní dokumenty jenom novinářům. Skutečnost je taková, že počet dokumentů, které jsem zpřístupnil veřejnosti já osobně, je nula.

Věřím, stejně jako věří mnou vybraní novináři, že vláda může uchovávat určité informace v tajnosti. I ta nejtransparentnější demokracie na světě musí mít právo utajovat například totožnost svých tajných agentů nebo pohyby svých vojenských jednotek v poli. V této knize žádná podobná tajemství nenajdete.

Podat zprávu o vlastním životě tak, abych přitom chránil soukromí svých milovaných a neodhalil žádná legitimně udržovaná vládní tajemství, není zrovna jednoduchý úkol, ale nezbyde mi než se ho zhostit. Musel jsem najít správnou rovnováhu mezi těmito dvěma závazky k zachování mlčenlivosti.

PRVNÍ ČÁST

1 Výhled z okna

První věc, na kterou jsem vyzkoušel svůj vliv jakožto hacker, byl čas ke spaní.

Přišlo mi nespravedlivé, když mě rodiče nutili jít spát dřív, než šli spát oni, dřív než moje sestra, a já jsem přitom nebyl vůbec unavený. Taková první životní nespravedlnost.

V průběhu prvních dvou tisícovek večerů, co jsem byl na světě, se vyskytla řada takových, kdy moje situace vyústila v projevy občanské neposlušnosti: brečel jsem, žebronil, smlouval; až o večeru s pořadovým číslem 2 193, když mi bylo šest let, jsem objevil kouzlo přímé akce.

Nadřízené orgány neměly zájem o nějaké reformy, a já už jsem nebyl včerejší. Zrovna jsem prožil jeden z nejlepších dnů svého mladého života – přišli kamarádi, pořádali jsme party, dokonce se objevily nějaké dárky – a nechtěl jsem, aby to skončilo jen proto, že všichni ostatní museli jít domů. A tak jsem potají nařídil všechny hodiny v domě, aby ukazovaly o několik hodin méně. Na mikrovlnce to šlo snadněji než na sporáku, ovšem jen proto, že jsem na ni lépe dosáhl.

Když si toho nadřízené orgány – v jejich nekonečné nevědomosti – nevšímaly, ovládl mě opojný pocit vlastní moci, takže jsem skákal po obývací. Já, pán času, už nikdy nebudu muset jít brzy do postele. Získal jsem svobodu. A tak se stalo, že jsem usnul na podlaze při západu slunce

21. června, v den letního slunovratu, kdy je nejdelší den v roce. Když jsem se zase probudil, všechny hodiny u nás doma ladily s časem na náramkových hodinkách mého otce.

Kdyby se dnes ještě někdo obtěžoval nařídit čas na hodinách, věděl by vůbec, jak to udělat? Jestli jste na tom jako většina dnešních lidí, nastavíte si čas na smartphonu. Když se ale podíváte na svůj telefon, a tím myslím opravdu ho prozkoumat, a zaryjete hluboko do jeho menu až k nastavení, nakonec zjistíte, že čas na vašem telefonu se řídí „automatickým nastavením“. Váš telefon se každou chvíli tiše – mlčky – zeptá vašeho mobilního operátora: „Hele, nevíš, kolik je hodin?“ Jeho síť se pak zeptá větší sítě, která vznesе dotaz na ještě větší síť a tak dále, a prostřednictvím vysílacích věží a kabelů dotaz běží až k jednomu ze skutečných pánů času, jimiž jsou síťové časové servery (Network Time Server), které běží či jsou nastavovány podle atomových hodin, jež fungují na místech, jako jsou Národní institut standardů a technologie ve Spojených státech, Federální institut pro meteorologii a klimatologii ve Švýcarsku či Národní institut pro informace a komunikační technologie v Japonsku. Tahle dlouhá neviditelná pouť, kterou signál zvládne během zlomku vteřiny, zajišťuje to, že vám na displeji telefonu nezačne blikat 12:00 pokaždé, když se vám vyčerpá baterie a znovu ji nabijete.

Narodil jsem se v roce 1983, kdy končila éra světa, v němž si lidé nařizovali hodiny sami. Toho roku americké ministerstvo obrany rozdělilo svůj vnitřní systém navzájem propojených počítačů na polovinu a vytvořilo jednu síť pro potřeby obrany země, zvanou MILNET, a druhou síť pro veřejnost, označenou jménem Internet. Ještě než dospěl rok ke konci, došlo k určení nových pravidel definujících omezení tohoto virtuálního prostoru a byl stanoven systém označování domén, který používáme ještě dnes – to jsou

všechna ta .gov, .mil, .edu a pochopitelně .com, a rovněž kódy zemí přidělené zbytku světa: .uk, .de, .fr, .ru, .cz a tak dále. Už v té chvíli naše země (tedy i já) získala výhodu, jistou přednost. A přece mělo uplynout ještě dalších šest let, než došlo k vynalezení systému řečeného World Wide Web, a přibližně devět let, než si naše rodina opatřila počítač s modemem, který nám umožňoval se k této síti připojit. Internet není pochopitelně jediná entita, i když o něm mluvíme, jako by tomu tak bylo. Technická realita vypadá tak, že každý den vznikají nové sítě a připojují se ke globální skupině navzájem propojených komunikačních sítí, které vy – a další zhruba tři miliardy lidí, přibližně 42 procent světové populace – pravidelně využíváte. Já ovšem tento termín chápu v nejširším měřítku čili jako univerzální síť sítí, která prostřednictvím sdílených protokolů propojuje navzájem většinu počítačů fungujících na planetě.

Někteří z vás se možná obávají, že nerozeznají protokol od díry ve zdi, ale všichni jich spoustu využíváme. Představte si takový protokol jako jazyk pro přístroje, obecná pravidla, podle kterých fungují, aby si navzájem rozuměly. Jste-li zhruba stejně staří jako já, vzpomínáte si možná, jak jsme do příslušného řádku webového prohlížeče psávali na začátku webové adresy „http“. Tento symbol označuje „Hypertext Transfer Protocol“, což je jazyk, jehož prostřednictvím získáte přístup ke světové síti čili obrovské sbírce webových stránek postavených většinou na textové bázi, ale schopných zpracovávat i audio a video záznamy, jako jsou Google, YouTube nebo Facebook. Pokaždé když kontrolujete e-mailovou poštu, používáte jazyky jako IMAP (Internet Message Access Protocol), SMTP (Simple Mail Transfer Protocol) nebo POP3 (Post Office Protocol). Soubory procházejí internetem s využitím FTP (File Transfer Protocol). A pokud jde o proceduru nastavení přesného času ve vašem mobilu, o které jsem se zmiňoval, tyto aktualizace se získávají přes NTP (Network Time Protocol).

Všechny tyto protokoly jsou označovány jako aplikační a zahrnují pouze jednu skupinu protokolů z nespočtu těch, které fungují online. Aby například bylo možné data z některého z těchto aplikačních protokolů stáhnout z internetu a obdržet je do svého počítače, notebooku nebo telefonu, je nejprve nutné je zabalit do zvláštního přepravního protokolu – vzpomeňte si, že u běžných poštovních zásilek dodavatelé poštovních služeb často požadují, aby se dopisy a balíčky zasílaly v obálkách a balíčcích standardních velikostí. TCP (Transmission Control Protocol) je určen – vedle dalších aplikací – k vyhledávání tras k webovým stránkám a e-mailovým schránkám. Další protokol označený UDP (User Datagram Protocol) se využívá při přepravě aplikací časově náročnějších, zejména v reálném čase, například k telefonování nebo živému vysílání přes internet.

Každé líčení mnohvrstvé struktury, která se v době mého dětství nazývala kyberprostor, Net, Infobahn či informační dálnice, je odsouzeno k neúplnosti, avšak základní je jeden poznatek: tyhle protokoly nám dávají nástroj, jímž můžeme digitalizovat a dát na síť skoro úplně všechno na světě, co nejlépe, nepijeme, nenosíme na sobě nebo v tom nežijeme. Internet se stal stejně integrální součástí našich životů jako vzduch, jímž také probíhá ohromné množství komunikací. A jak se nám všem často připomíná (pokaždé když nám naše sociální média nappou nějaké varování, a zpravidla do takové komunikace, kdy nás to může docela kompromitovat), něco digitalizovat znamená zaznamenat to ve formátu, v němž informace přetrvá navěky.

Když zavzpomínám na své dětství, zvláště na oněch prvních devět let bez internetu, zarazí mě jedna věc: nedokážu si vybavit všechno, co se tehdy odehrálo, protože se mohu spolehnout jen na svou paměť. Takle data prostě neexistují. Když jsem byl kluk, tak sousloví „nezapomenutelný zážitek“ neneslo hrozivý doslovný technický význam, nýbrž vášnivý metaforický popis něčeho významného: moje první

slova, první krůčky, první vypadnutý zub, nebo když jsem jel poprvé na kole.

Tohle platilo pro mou generaci, která byla v určitém smyslu zřejmě poslední v Americe, a možná na celém světě – poslední nedigitální generace, jejíž dětství není uloženo nikde na cloudu, ale většinou zachyceno v analogových formátech, jako jsou rukopisné deníky, snímky z Polaroidu nebo VHS kazety, hmatatelné a nedokonalé artefakty, které věkem chátrají a lze je nenávratně ztratit. Já jsem psal školní úlohy tužkou a používal jsem gumu, protože jsem prostě neměl tablet připojený k síti, který zaznamenává dotyky na klávesy. To, jak jsem postupně rostl do výšky, nezaznamenávala žádná chytrá domácí technika, ale čárky vyryté nožem do dřevěné dveřní zárubně v domě, kde jsem vyrůstal.

Žili jsme ve velkém starém domě z červených cihel obklopeném kouskem trávníku, na který v létě padal stín několika svíd a zdobily jej květy bílých magnolií – ty mi sloužily jako kryty pro plastové vojáčky, s nimiž jsem se plazil po trávníku. Dům byl řešen dost netypicky: hlavní vchod do něho byl v prvním patře a vedlo k němu mohutné cihlové schodiště. V tomto podlaží jsme hlavně žili, byla tam kuchyň, jídelna a ložnice.

Nad hlavním podlažím leželo zaprášené a pavučinami ověšené podkroví, kam jsem měl zakázaný přístup. Sloužilo jako skladiště a strašilo v něm. Máma tvrdila, že jsou to jen veverka, ale táta trval na tom, že se tam schovávají krvelační vlkodlaci, kteří sežerou každé dítě dost hloupé na to, aby se tam odvážilo. Pod hlavním podlažím se rozkládal jen částečně dokončený sklepní suterén – v Severní Karolíně to byla docela rarita, zvlášť tak blízko pobřeží. Sklepy tam často zaplavuje voda, a ten náš byl pochopitelně po celý rok vlhký, přestože tam stále běžel vysoušecí agregát a ve sběrné jímce vrnělo vodní čerpadlo.

V době, kdy se tam naše rodina nastěhovala, se zadní část hlavního patra dočkala rozšíření a rozčlenění na prádelnu, koupelnu, mou ložnici a obývací pokoj vybavený televizí a pohovkou. Ze své ložnice jsem oknem vsazeným do původně obvodové zdi domu viděl právě do tohoto nového obýváku, protože okno, které by kdysi nabízelo výhled z domu, teď mířilo do sousední místnosti.

Tahle ložnice mi patřila skoro po všechny roky, které moje rodina prožila v Elizabeth City, a tedy bylo moje i to okno. Přes ně byla zatažená záclona, ale ta nezajišťovala kdovíjaké soukromí, spíš vůbec žádné. Co si vzpomínám, mou oblíbenou kratochvílí po řadu let bylo odsunout záclonu na stranu a vyhlížet oknem do obývacího pokoje. Takže by se dalo říct, že co si pamatuji, tak mou oblíbenou činností bylo špehovat lidi.

Sledoval jsem starší sestru Jessiku, která měla dovoleno zůstat vzhůru déle než já a dívat se na kreslené filmy, na něž jsem já byl ještě příliš malý. Špehoval jsem svou mámu Wendy, když skládala prádlo a přitom se dívala na večerní zprávy. Ale osoba, kterou jsem pozoroval nejvíc, byl můj otec Lon, nebo po jižansku Lonnie, který okupoval obývací pokoj v pozdních hodinách.

Otec sloužil u pobřežní stráže, ovšem v těch dobách jsem neměl ani potuchy, oč se vlastně jedná. Věděl jsem, že někdy nosí uniformu a někdy ne. Odcházel brzy z domu a pozdě se vracel, ovšem často s novými hračkami – vědeckou kalkulačkou Texas Instruments TI 30, stopkami Casio na šňůrce k pověšení na krk, jedním reproduktorem pro domácí stereo systém. Některé mi ukazoval, jiné přede mnou schovával. Jistě si domyslíte, o které jsem měl větší zájem.

Hračka, která mě přitahovala nejvíc, dorazila do domu jednou večer těsně poté, co jsem musel jít spát. Ležel jsem v posteli a pomalu jsem usínal, když jsem zaslechl otce, jak jde po chodbě. Postavil jsem se na lůžko, odtáhl záclonu a špicoval. Táta držel v ruce záhadnou bedýnku velkou

asi jako krabice od bot a z ní vytáhl běžový předmět, který připomínal struskovou cihlu, z níž se klikatily dlouhé černé kabely jako chapadla nějaké příšery z mořských hlubin, která se vynořila v ošklivé noční můře.

Otec pracoval pomalu a metodicky. Zčásti to bylo tím, že mu byl vlastní ukázněný, inženýrský způsob, jímž dělal všechno, a zčásti se prostě snažil zachovávat klid. Rozmotával kabely a natahoval je na chlupatý koberec od zadní strany přístroje k zadní straně televizoru. Potom další kabel zastrčil do zásuvky na zdi za pohovkou.

Náhle se televizní obrazovka rozzářila, načež se rozzářil i tátův obličej. Normálně trávil večery tím, že seděl na pohovce, popíjel limonádu Sun Drop a koukal na televizi, kde nějací lidé běhali po zeleném poli, ale tohle bylo něco jiného. Ve chvíličky jsem přišel na nejúžasnější objev svého života, byť zatím krátkého: *můj otec ovládal to, co se dělo na televizní obrazovce.*

Tak jsem se seznámil s přístrojem Commodore 64 – jedním z prvních počítačů pro domácnost, který se dostal na trh.

O tom, co je to počítač, jsem pochopitelně neměl nejmenší představu, a už vůbec mě nenapadlo, že otec na něm buď hraje nějakou hru, nebo pracuje. I když se usmíval a zdálo se, že se dobře baví, sledoval zároveň to, co se dělo na obrazovce, stejně zaujatě, jako se věnoval všem mechanickým pracím v domě a kolem něho. Jedno mi však bylo jasné: ať už dělá, co chce, já to chci dělat taky.

Od té doby kdykoli otec vešel do obývacího pokoje a vytáhl běžovou mašinku, postavil jsem se na postel, odtáhl záclonu a sledoval jsem jeho dobrodružství. Jednoho večera se na obrazovce ukázala padající koule a na spodním okraji obrazovky se pohybovala ležatá čárka; otec s ní musel vodorovně pohybovat sem a tam, aby kouli odrazil zase nahoru a rozbořil zeď z různě zbarvených cihel (*Arkanoïd*). Jindy seděl před obrazovkou plnou různobarevných hranolů

rozmanitých tvarů – ty pořád padaly shora dolů a on jimi přitom musel otáčet, aby se uspořádaly do dokonalých ploch, které po dokončení vždycky zmizely (*Tetris*). Byl jsem z toho opravdu zmatený a netušil jsem, co vlastně otec dělá, jestli se baví, nebo je to součást jeho práce, až jsem se jednou večer zase podíval přes okno a viděl jsem, že létá.

Můj táta, který mi vždycky s potěšením ukazoval skutečné helikoptéry z letecké základny pobřežní stráže, když přelétaly nad naším domem, teď pilotoval vlastní helikoptéru – rovnou před mýma očima a v našem obýváku. Vzlétl s ní z maličké základny, krásně vyobrazené i s droboučkou rozevlátou americkou vlajkou, do černé noční oblohy plné blikajících hvězd, a pak s ní okamžitě praštil do země. Potichu přitom vykřikl, čímž přehlušil můj zděšený výkřik, ale když už jsem si myslel, že zábava skončila, znova se na obrazovce ukázala malá letecká základna s mrňavou vlajčkou a táta znovu startoval s helikoptérou.

Ta hra se jmenovala *Choplifter!* a ten vykřičník nebyl jen součástí jejího jména, patřil i k zážitku, který přinášelo její hraní. *Choplifter!* byl prostě vzrušující. Znovu a znovu jsem sledoval vrtulníky, jak vylétají z našeho obývacího pokoje a přelétají nad plochou měsíční pouští a střílejí na nepřátelské tryskáče a tanky, které střelbu opětují. Helikoptéra neustále přistávala a zase vzlétala, jak se otec pokoušel zachránit poblikávající skupinku lidí a dopravit je do bezpečí. Tak jsem úplně na začátku vnímal svého tátu: byl to hrdina.

Když poprvé se svou maličkou helikoptérou přistál bez poškození a vyložil z ní náklad miniaturních lidiček, ozvalo se z pohovky spokojené zajásání, jenže bylo trochu příliš hlasité. Otec se prudce otočil k oknu, aby se přesvědčil, jestli mě neruší, a podíval se mi přímo do očí.

Skočil jsem do postele, přitáhl si příkrývkou až pod bradu a nehybně tam ležel a poslouchal otcovy kroky, jak přicházel k mé ložnici. Zaklepal na okno. „Už jsi měl dávno spát, kamaráde. Jsi ještě vzhůru?“

Zadržel jsem dech. Naráz se okno otevřelo, otec se natáhl dovnitř, sebral mě i s přikrývkou a vtáhl mě do obýváku. Stalo se to tak rychle, že jsem se ani nedotkl nohama koberce.

Než jsem se vzpamatoval, seděl jsem tátovi na klíně jako jeho kopilot. Byl jsem ještě moc malý a příliš rozrušený, abych si uvědomil, že joystick, který mi podal, nebyl zapojený. Nejdůležitější pro mě bylo, že jsem létal se svým tátou.

2 Neviditelná stěna

Elizabeth City je hodně staré středně velké přístavní město s relativně nedotčeným historickým jádrem. Podobně jako většina původních amerických osad vyrostlo blízko vody, v tomto případě na břehu řeky Pasquotank, jejíž jméno je anglickou zkomoleninou algonkinského slova, které znamenalo „Kde se větví proud“. Řeka teče shora od zálivu Chesapeake bažinami na pomezí Virginie a Severní Karolíny a vtéká do mořské úžiny Albemarle společně s řekami Chowan, Perquimans a dalšími. Kdykoli jsem přemýšlel o tom, jakými jinými cestami se mohl ubírat můj život, vždycky jsem myslel na tohle povodí; bez ohledu na to, kterým směrem tam voda proudí od svých pramenů, nakonec vždycky dospěje ke stejnému cíli.

Moje rodina byla vždycky nějak spojená s mořem, a platilo to zejména o příbuzných z matčiny strany. Její rod pochází přímo od Otců poutníků a jejím prvním předkem na tomto pobřeží byl John Alden, bednář čili výrobce sudů, který připlul na *Mayflower*. Za manželku si vzal Priscillu Mullinsovou, spolucestující z lodi, jejíž postavení s sebou neslo poněkud zvláštní výlučnost – byla jedinou ženou na

palubě, která měla věk na vdavky, a tudíž jedinou ženou způsobilou založit rodinu v celé první generaci obyvatel Plymouthské kolonie.

Ke sblížení mezi Johnem a Priscillou v období Díkůvzdání bezmála nedošlo, protože o ni měl zájem vůdce Plymouthské kolonie Myles Standish. Velmi Priscillu miloval, ale ona ho odmítla, a nakonec si vzala Johna, a tato romance se stala základem literárního díla, které se citovalo v průběhu celého mého dětství – *The Courtship of Miles Standish* (Namlouvání Milese Standishe) od Henryho Wadswortha Longfellowa (jenž byl sám potomkem rodu založeného Aldenem a Mullinsovou):

V pokoji se neozývalo nic než po papíru spěchající pero, které pilně psalo důležité listy, jež *Mayflower* odveze, připravená u mola k odplutí, dá-li Bůh, až nastane jitro, aby ji hnaly přílivy letošní zimy nesoucí samé nesnáze, dopisy, jež píše Alden, a jsou plné jména jeho Priscilly, a překypují jménem a oslavou puritánské dívky Priscilly!

Dcera Johna a Priscilly dostala jméno Elizabeth a byla prvním dítětem Poutníků narozeným v Nové Anglii. Moje matka, která se rovněž jmenuje Elizabeth, je jejím přímým potomkem. Protože pokrevní linie pokračovala téměř výlučně po přeslici, zpravidla každou generaci nesly její pokračovatelky odlišná příjmení – Aldenová, pak Pabodieová, pak Grinnellová, potom Stephensová a také Jocelinová. Tihle moji předkové byli zvyklí cestovat po moři a putovali podél pobřeží z míst, kde dnes leží stát Massachusetts, do Connecticutu a New Jersey – podnikali obchodní cesty mezi koloniemi a Karibikem, a přitom se vyhýbali pirátům, až se za dob války za nezávislost rodová větev Jocelinů usadila v Severní Karolině.

Amaziah Jocelin, někdy též Amasiah Josselyn či ještě jinak, byl korzár a válečný hrdina. Jako kapitán korábu *The Firebrand* vyzbrojeného deseti děly si vydobyl zásluhy

o obranu Cape Fear. Poté, co si Amerika vybojovala nezávislost, se stal agentem čili zásobovacím důstojníkem amerického námořnictva v přístavu Wilmington, kde rovněž založil první městskou obchodní komoru, kterou – poněkud komicky – nazval Intelligence-Office. Jocelinové a jejich potomci – Mooreové, Hallové, Meylandové, Howellsové, Stevensové, Restonové a Stokleyové – tvoří zbytek matčiny rodové linie. Bojovali v každé válce, jíž se moje země účastnila, počínaje válkou za nezávislost přes občanskou válku (v níž moji karolínští příbuzní bojovali na straně Konfederace proti unionistickým bratrancům z Nové Anglie) až po obě světové války. Příslušníci mojí rodiny nikdy neoslyšeli volání do zbraně.

Dědeček z matčiny strany, jemuž jsem říkal dědo, nebyl nikdo jiný než kontradmirál Edward J. Barrett. V době mého narození působil jako zástupce velitele divize letecké techniky na velitelství pobřežní stráže ve Washingtonu. Pak přecházel na různá technická i operační velitelství od Governors Island v New Yorku po Key West na Floridě, kde se stal velitelem Spojené meziagenturní operační skupiny východ (na níž se podílelo více agentur různých států, přičemž prim hrála americká pobřežní stráž), jejímž úkolem bylo mařit pašování narkotik v Karibské oblasti. Nevnímal jsem, jak vysoko děda vystoupal v hodnostním a velitelském žebříčku, jen si pamatuji, že každé další uvítání do nového velitelského místa provázely stále obřadnější ceremoniály, při kterých se odříkávaly delší proslovy a podávaly větší koláče. Vzpomínám si, že při jedné takové příležitosti jsem dostal suvenýr od dělostřelecké čestné stráže: nábojnici od střely ráže 40 mm, která byla ještě teplá a pekelně páchla spáleným střelným prachem, protože náboj chvíli předtím odpálili na dědovu počest.

Pak tu máme mého otce Lona. Když jsem se narodil, byl nižším úředníkem Leteckého výcvikového střediska pobřežní stráže v Elizabeth City, kde zpracovával osnovy

výuky a vyučoval elektroniku. Býval často mimo domov, takže nechával na mámě, aby vychovávala mou sestru a mě. Aby do nás vpravila smysl pro odpovědnost, ukládala nám různé práce. Když nás chtěla naučit číst, opatřila všechny zásuvky s naším oblečením štítky, které označovaly jejich obsah: PONOŽKY, SPODNÍ PRÁDLO a podobně. Také nás občas naložila do čtyřkolového vozíku Red Flyer a odtáhla nás do místní knihovny. Tam jsem si okamžitě vybral oblíbenou sekci, které jsem říkal „velký mašiny“. Kdykoli se mě máma zeptala, jestli mě zajímají nějaké konkrétní „velké mašiny“, byl jsem k nezastavení: „Velký nákladáky a parní válce a vysokozdvíhý vozíky a jeřáby a...“

„To je všechno, kamarádíčku?“

„Aha,“ odpověděl jsem. „Taky míchačky na beton a buldozery...“

Matka mi moc ráda dávala matematické úkoly. V Kmartu nebo Winn-Dixie mě nechala vybrat si knížky a modely aut a nákladáků a koupila mi je, pokud jsem dokázal z paměti sečíst jejich ceny. Jak jsem rostl, neustále obtížnost těchto úloh stupňovala, takže mi napřed dovolila odhadovat a přiblížit se součtu cen v dolarech, pak mě nutila přesně sečíst ceny v dolarech a centech, a nakonec mě nechávala vypočítat ještě tři procenta z celkové ceny a přičíst je. Tohle poslední zadání mě mátló – ani ne tak kvůli počítání, jako kvůli smyslu: „Proč to?“

„Tomu se říká daň,“ vysvětlovala mi máma. „Za všechno, co koupíme, musíme zaplatit ještě tři procenta vládě.“

„A co s tím pak vláda dělá?“

„Líbí se ti silnice, miláčku? A mosty?“ zeptala se. „Vláda ty peníze utratí za to, aby je opravovala. A taky za ně nakupuje knížky do knihoven.“

Někdy později jsem náhle dostal strach, že mě moje rašící matematické dovednosti nechaly na holičkách, protože mé výpočty z paměti nesouhlasily s částkou, kterou ukázala pokladna. Matka mi to však snadno vysvětlila: „Zvýšili daň z obratu. Teď musíš připočíst čtyři procenta.“

„Takže teď knihovny dostanou ještě víc knížek?“ zeptal jsem se.

„Doufejme, že ano,“ odpověděla matka.

Babička bydlela několik ulic od nás naproti mlýnu Carolina Feed and Seed, kde rostl vysoký pekanový ořešák. Napřed jsem si nacpal za košili spoustu popadaných pekanových ořechů a potom jsem teprve šel k ní domů. Tam jsem si lehl na koberec u knihovny s dlouhými policemi plnými knih. Obvykle mi dělaly společnost *Ezopovy bajky*, ale snad nejradši jsem měl *Bulfinchovu mytologii*. Listoval jsem stránkami, jen občas jsem si rozlouskl několik ořechů a mezitím hltal líčení o létajících koních, složitých labyrintech a Gorgoně s hady místo vlasů, která všechno živé obracela v kámen. Žasl jsem nad Odyseem, Zeus, Apolón, Hermes a Athéna se mi docela zamlouvali, ze všech bohů jsem však nejvíc obdivoval Héfaista, ošklivého boha ohně, sopek, kovářů a tesařů, boha myslitelů. Pyšnil jsem se tím, že dokážu vyslovit jeho řecké jméno, a věděl jsem i to, že římská podoba jeho jména zní Vulkán a stejně se jmenuje domovská planeta Spocka ze *Star Treku*. Vždycky na mě dělala náramný dojem základní představa řecko-římského panteonu. Na vrcholu vysoké hory přebývala skupinka bohů a bohyní, kteří trávili většinu svého nesmrtelného života tím, že bojovali mezi sebou a pozorovali, co dělají lidé dole. Občas si povšimli něčeho, co je upoutalo nebo rozčílilo, a tak se zamaskovali do podoby ovců, labutí nebo lvů a sestoupili po svazích Olympu, aby to prozkoumali nebo zasáhli. Často to skončilo katastrofálně – někdo se utopil nebo ho srazil blesk nebo se proměnil ve strom. Stávalo se to, kdykoli si nesmrtelní umínili, že prosadí svou vůli, a zamíchali se do záležitostí smrtelníků.

Jednou jsem z knihovny vytáhl ilustrované vydání legend o králi Artušovi a jeho rytířích a tam jsem se dočetl o další legendární hoře, ležící tentokrát ve Walesu. Usadil se na ní jako v pevnosti tyranský obr, který se jmenoval Rhitta

Gawr. Ten odmítal vzít na vědomí, že věk jeho panování už pominul a napříště budou světu vládnout lidští králové, které považoval za malé a slabé. Rozhodl se, že si svou moc udrží: sestoupil z hory, napadal jedno království za druhým a ničil jejich armády. Nakonec se mu podařilo pobít všechny krále ve Walesu a Skotsku. Pokaždé když nějakého zabil, oholil mu vousy a z nich si pak utkal plášť, který nosil jako truchlivou trofej.

Nakonec se rozhodl vyzvat k boji Artuše, nejsilnějšího krále v Británii, a dal mu na vybranou: buď si Artuš sám oholí plnovous a vzdá se, nebo mu Rhitta Gawr usekne hlavu a pak ho vousů zbaví. Tato arogantní výzva Artuše rozzuřila tak, že vytáhl proti Gawrově horské pevnosti. Král se s obrem střetl na nejvyšším vrcholu a několik dní spolu bojovali, až Artuš utrpěl těžké zranění. Ve chvíli, kdy ho Rhitta Gawr chytil za vlasy a chystal se mu uříznout hlavu, sebral Artuš poslední zbytky sil, svůj bájeslovný meč zabodl obrovi do oka a ten se svalil mrtvý.

Artuš se svými rytíři pak na vrcholu hory navršili pohřební mohyly, která překryla mrtvolu Rhitty Gawra. Než ji však stačili dokončit, začal padat sníh. Když odcházeli, obrův zakrvácený plášť z vousů zabitých králů dokonale zbělel.

Hora dostala jméno Snaw Dun, což bylo v poznámce vysvětleno jako staroanglický výraz pro hromadu sněhu. Dnes se Snaw Dun označuje jako hora Snowdon. Jde o dávno vyhaslou sopku vysokou 1 085 metrů, nejvyšší horu Walesu. Vzpomínám si, jak na mě zapůsobilo, když jsem v této souvislosti narazil na své jméno – bylo to vzrušující. Archaická podoba mého příjmení mi poprvé dala zřetelně pocítit, že svět je starší než já, dokonce i starší než moji rodiče. Spojitost mého příjmení s hrdinskými činy Artuše, Lancelota, Gawaina, Percivala, Tristana a ostatních rytířů Kulatého stolu mě naplňovala pýchou – než jsem se poučil, že tato dobrodružství nejsou historicky doložená, nýbrž jde jenom o pověsti.

O několik let později jsem s matčinou pomocí pátral v knihovně s nadějí, že oddělím mytické od faktického. Zjistil jsem, že hrad Stirling ve Skotsku byl přejmenován na Snowdon na počest Artušova vítězství, a projevila se tím snaha Skotů podepřít svůj nárok na anglický trůn. Uvědomil jsem si, že skutečnost je téměř vždycky jaksi špinavější a méně povznášející, než by se nám líbilo, ale kupodivu často také bohatší než mýty.

V době, kdy jsem objevoval, jaká je pravda o Artušovi, jsem byl už dlouho posedlý novým a odlišným typem vyprávění. O Vánocích roku 1989 se v našem domě objevilo Nintendo. Konzole s krytem ve dvou odstínech šedé barvy mě uchvátila do té míry, že vyplašená matka stanovila pravidlo: novou hru si mohu vypůjčit jen tehdy, když dočtu další knížku. Hry byly drahé, a když jsem zvládl ty, které byly součástí dodávky konzole, tedy *Super Mario Bros* a *Duck Hunt* na jediné kazetě, dychtil jsem po dalších dobrodružstvích. Jediný zádrhel spočíval v tom, že jako šestiletý jsem ještě neuměl číst tak rychle, jak jsem dokázal zvládnout novou hru. A tak nazrál čas, aby hackerský žáček přišel s dalším fíglem. Začal jsem si z knihovny nosit tenčí knížky nebo knihy se spoustou obrázků. Například obrazovou encyklopedii vynálezů s šílenými kresbami velocipedů a balonů a komiksy, které – jak jsem zjistil později – obsahovaly zkrácené verze děl Julese Vernea a H. G. Wellse pro dětské čtenáře.

Skutečným zdrojem mého vzdělání se stal NES – podivný, ale geniální osmibitový Nintendo Entertainment System. Ze hry *The Legend of Zelda* jsem pochopil, že svět existuje proto, aby ho člověk prozkoumal; hra *Mega Man* mi ukázala, že od nepřátel se mohu hodně naučit. Potom *Duck Hunt*..., tahle hra mě poučila, že i když se někdo vysmívá vašim neúspěchům, neznamená to, že ho musíte střelit rovnou do ksichtu. No a konečně *Super Mario Bros* mi poskytla snad vůbec nejdůležitější lekci pro život. Myslím to naprosto

vážně. A rád bych, abyste to také tak brali. *Super Mario Bros* verze 1.0 je pro mě nadčasovým mistrovským dílem, pokud jde o videoherní grafiku s bočním odvíjením obrazu (side-scrolling). Na počátku hry stojí Mario vždycky na levé straně legendární úvodní obrazovky a může se pohybovat jenom jedním směrem – postupuje pouze vpravo, protože od pravého okraje obrazovky se odvíjejí nové scény a noví protivníci. Postupuje skrze osm světů, z nichž každý sestává ze čtyř časově omezených úrovní, dokud se nedostane ke zlovolnému Bowserovi a neosvobodí uvězněnou princeznu Toadstool. V průběhu všech dvaatřiceti úrovní se Mario pohybuje před rozhraním, kterému se v jazyce fanoušků videoher říká „neviditelná stěna“ – ta mu neumožňuje, aby někdy couval. Nemůže se obrátit zpátky, postupuje pouze dopředu – platí to pro Maria i Luigiho, pro mě i pro vás. Život se odvíjí pouze jedním směrem, totiž v souladu s ubíhajícím časem, a bez ohledu na to, jak daleko se nám podaří dojít, máme tuhle neviditelnou stěnu neustále za zády, odřezává nás od minulosti a nutí nás postupovat k nepoznanému. Malý kluk vyrůstající v osmdesátých letech v malém městě v Severní Karolině musel odněkud získat ponětí o smrtelnosti, tak proč ne od dvou italských bratrů-přistěhovalců, kteří se živí jako instalatéri a chutnají jim houby rostoucí v odpadních stokách?

Jednoho dne se mi hodně ohraná kazeta se *Super Mario Bros* odmítla načíst a mohl jsem do ní foukat, jak jsem chtěl. V těch dobách se to tak dělávalo, nebo se mělo za to, že se to tak má dělat: foukalo se do volného okénka v kazetě, aby se odstranil prach, smetí a kočičí chlupy, které se rády v kazetě zachytávaly. Ale ať jsem foukal sebevíc, do kazety i do kazetové šachty v konzoli, televizní obrazovka ukazovala jen značně neuspokojivou změť fleků a vln.

Když se nad tím zamyslím zpětně, Nintendo tehdy zřejmě trpělo jen uvolněnými kontakty, ale moje sedmileté já ani netušilo, co jsou to kontakty, takže jsem byl hrozně zklamaný

a zoufalý. Ještě horší mi připadalo, že táta, který by mi to mohl spravit, zrovna odjel s pobřežní stráží na nějakou cestu a měl se vrátit až za dva týdny. Neovládal jsem žádné triky na přesun v čase ani neměl rouru, do které bych mohl skočit jako Mario, aby mi těch čtrnáct dnů uběhlo rychleji, a tak jsem se rozhodl tu věc opravit sám. Kdyby se mi to podařilo, určitě bych na tátu udělal ohromný dojem. Vypravil jsem se do garáže, abych se podíval po jeho šedé plechové bedně s nářadím.

Usoudil jsem, že pokud chci zjistit, co se s tím krámem stalo, musím ho napřed rozebrat. V zásadě jsem jenom kopíroval či se snažil kopírovat stejné pohyby, které vykonával otec pokaždé, když seděl u kuchyňského stolu a opravoval náš videopřehrávač nebo kazetový magnetofon – dva z domácích přístrojů, které se v mých očích nejvíc podobaly konzoli Nintendo. Trvalo mi asi hodinu, než jsem mašinku odstrojil, když jsem se malýma, neobratnýma rukama snažil plochým šroubovákem povolovat šroubky s křížovou drážkou, ale nakonec se mi to podařilo.

Obal přístroje byl celý šedivý, nezajímavý, zato uvnitř se nabízela lákavá všehochuť barev. Hotová duhová škála drátků, lesklých stříbrných a zlatých věcíček, které vyčuhovaly z travově zelené destičky s tištěnými spoji. Několik kousků jsem víceméně náhodně tuhle přitáhl, tamhle povolil, a na každou součástku foukal. Pak jsem to všechno otřel papírovým ručníkem. A musel jsem na obvody foukat znovu, abych odstranil kousíčky papíru, které se zachytily o to, o čem dnes vím, že to byly piny.

Když jsem byl hotov s opravováním a čištěním, nadešel čas, abych mašinku zase složil zpátky. Nějaký ten malý šroubek by mohl spolknout náš zlatý retrívr Treasure nebo mi mohl zapadnout někam do koberce či se zakutálet pod pohovku. Asi jsem nevracel všechny kousky stejným způsobem, jakým jsem je vymontoval, protože se to všechno do obalu konzole sotva vešlo. Kryt přístroje mi

pořád odskakoval, no tak jsem ty věci uvnitř trochu stlačil, jako když člověk zavírá hodně naplněný kufr. Konečně víko zapadlo na své místo, ale jen po jedné straně. Druhá strana se naopak zvedla nahoru, a když jsem ji přitlačil zpátky, vyskočila zase ta první. Takhle jsem to nějakou chvíli zkoušel, až jsem to nakonec vzdal a konzoli zase zapojil.

Stiskl jsem tlačítko vypínače – a nic. Stiskl jsem tlačítko Reset – a zase nic. A to byly jediné dva spínače na konzoli. Před mou opravou vždycky vedle těch čudlíků svítilo rudé světélko, ale i to bylo teď mrtvé. Konzole jen tak ležela na stole, šišatá, nepoužitelná, a mě posedl pocit viny a dostal jsem strach.

Když se táta vrátil z cesty s pobřežní stráží, vůbec na mě nebyl pyšný, nejradši by mi skočil na hlavu jako Goomba ze *Super Mario Bros*. Já jsem se však nebál ani tak jeho vzteku jako zklamání. Pro své kolegy platil táta za mistrovského inženýra, pokud šlo o elektronické systémy, speciálně avioniku. Pro mě to byl spíš domácí šílený vědec, který se pokoušel všechno opravit sám – elektrické zásuvky, myčku na nádobí, ohřívač na vodu a všechno ostatní, co napájel elektrický proud. Kdykoli mi to dovolil, tak jsem mu u toho pomáhal, a přitom jsem prožíval jak fyzické potěšení z manuální práce, tak duševní radost z chápání jednoduché mechaniky a elementárních základů elektrotechniky – rozdíl mezi napětím a proudem, mezi výkonem a odporem. Každá práce, do které jsme se takhle spolu pustili, skončila buď úspěšnou opravou, nebo zaklením, když otec mrštil kusem, který už se nedal zachránit, přes celý pokoj a pak ho schoval do krabice s věcmi, které se přece nějak musí dát opravit. Nikdy jsem ho pro takové selhání neodsuzoval – vždycky na mě dělalo obrovský dojem, že se odváží takový pokus vůbec podniknout.

Když se tenkrát vrátil domů a zjistil, co jsem provedl s NES, k mému ohromení se zlobil jen chvilku. Ne že by ho to nějak potěšilo, ale měl se mnou trpělivost. Vysvětloval

mi, že pochopit, proč a jak věci přestanou fungovat, je úplně stejně důležité jako zjistit, která součástka selhala. Přijít na to proč a jak totiž člověku umožní předejít tomu, aby se v budoucnosti opakovaly stejné závady. Ukazoval mi postupně jednotlivé součástky uvnitř konzole a vysvětloval, co to je a co to dělá, ale i způsob, jak funguje spolu s dalšími součástkami, aby společně zařídily správný chod přístroje.

Člověk dokáže stanovit, jestli je ta která konstrukce nejúčinnější pro dosažení výsledku, jediné analyzováním mechanismu po jednotlivých součástech. Jestli je přístroj skutečně sestaven v té nejvýkonnější variantě, pak v něm pouze něco selhalo a dá se to opravit.

Pokud to ale neplatí, pak je třeba systém modifikovat, aby se jeho funkce zlepšily. Jedině tak se podle mého otce dá správně postupovat při opravách a nějaké jiné možnosti nepadají v úvahu – jde v zásadě o základní odpovědnost, kterou máme vůči technice.

Toto otcovo poučení, podobně jako všechna ostatní, mělo pro mě široký dosah i mimo to, čemu jsme se právě věnovali. V konečném důsledku šlo o lekci týkající se principu sebedůvěry, o kterém táta prohlašoval, že na ten Amerika zapomněla někdy v době mezi jeho a mým dětstvím. Teď v naší zemi platí, že náklady na nahrazení přístroje novějším modelem jsou zpravidla menší než náklady na opravu poškozeného přístroje odborníkem, což samo je obvykle zase levnější než opatřit si náhradní díly a vyzkoumat, jak by si to člověk opravil sám. Tato skutečnost nastolila doslova technickou tyranii, za jejíž prosazování nemůže sama novější technika, nýbrž nevědomost všech, kteří ji denně používají, ale vůbec jí nerozumějí. Když se lidé odmítají obeznámit se základními principy činnosti a údržby zařízení, na kterém jsou závislí, pasivně tuhle tyranii přijímají a podvolují se jejím podmínkám: dokud zařízení pracuje, pracují i oni, ale když se přístroj pokazí, pokazí se i jejich práce. Jejich majetek si je přivlastnil.

Ukázalo se, že jsem nejspíš jen poškodil nějaký pájený spoj, ovšem přijít na to, o který přesně jde, k tomu otec potřeboval speciální zkušební vybavení, které měl ve své laboratoři na základně pobřežní stráže. Počítal jsem s tím, že si to zařízení přinese domů, ale on mě z jakéhosi důvodu vzal s sebou do práce. Myslel jsem, že mi chce jen ukázat svou laboratoř. On však usoudil, že jsem připravený.

Nebyl jsem. V životě jsem se nedostal na místo, které by mě tak ohromilo. Kam se hrabala knihovna. Nebo Radio Shack v nákupním centru Lynnhaven. Nejvíc mi utkvěly v paměti monitory. Laboratoř byla šerá, víceméně prázdná, vymalovaná standardní bílou a béžovou barvou jako všechny státní budovy, ale než v ní otec rozsvítil, neubráníl jsem se uhranutí pulzující září elektronické zelené barvy. *Proč tady mají tolik televizorů?* napadlo mě nejdřív, a hned potom: *A proč jsou všechny naladěné na stejný kanál?* Táta mi vysvětlil, že to nejsou televizory, ale počítačové monitory, a já jsem si vzpomněl, že tohle slovo už jsem kdysi slyšel, ale nevěděl jsem, co znamená. Nejspíš jsem si myslel, že ty obrazovky – tedy monitory – jsou zároveň počítače.

Pak mi je ukazoval jeden po druhém a pokoušel se mi vysvětlit, co dělají: tento zpracovává signály radaru a tamten předává rádiové vysílání a jiný zase simuluje elektronické systémy letadla. Nepředstíral jsem, že bych z toho pochopil aspoň polovinu. Zdejší počítače představovaly daleko pokročilejší techniku než téměř všechno, co se tehdy používalo v soukromém sektoru, a zásadně překonávaly i moje tehdejší fantastické představy. Jejich procesorovým jednotkám trvalo pět minut, než naběhly, monitory ukazovaly jenom jednu barvu a počítače neměly žádné reproduktory k přehrávání zvukových efektů nebo hudby. Tato omezení však jen zdůrazňovala, že jsou určeny k vážné práci.

Otec mě usadil do židle a zvedal ji, až jsem byl tak vysoko, abych mohl dosáhnout na obdélníkový plastový výlisek, který spočíval na stole. Poprvé v životě jsem seděl před

počítačovou klávesnicí. Otec mi nikdy nedovolil, abych psal na jeho počítači Commodore 64, a mé seance před obrazovkou se omezovaly na užívání videoherních konzolí a jejich účelově konstruovaných ovladačů. Tady však měli profesionální počítače pro všeobecné využití, žádné herní mašinky, a nechápal jsem, jak bych je mohl přimět, aby něco dělaly. Nenacházel jsem žádný povědomý ovládací prvek, žádný joystick ani pistoli – jediný interface představoval ten placatý kus plastu osazený řadami kláves potištěných písmeny a čísly. Písmena byla ovšem seřazena jinak, než jak jsem se je učil ve škole. Jako první písmeno nestálo A, nýbrž Q, a po něm následovala W, E, R, T a Y. Ještě že čísla postupovala v řadě, jak jsem se je naučil.

Otec mi řekl, že každá klávesa na klávesnici má svůj účel – každá znamená nějaké písmeno a číslo – a ještě jiný účel mají jejich kombinace. A stejně jako u knoflíků na ovládači nebo joysticku platí, že pokud umíš navolit správnou kombinaci, dokážeš hotové zázraky. Aby mi to předvedl, natáhl se přese mě, napsal příkaz a stiskl klávesu Enter. Na obrazovce naskočilo něco, o čem dnes vím, že to byl textový editor. Pak vzal pero a lepidlo na papírek na poznámky a napsal na něj řádku písmen a číslic a řekl mi, ať je vytukám na klávesnici přesně v tom pořadí, a on zatím bude opravovat pokazené Nintendo.

Sotva odešel, pustil jsem se do přepisování jeho čmáranice na obrazovku a odtukával jednu klávesu po druhé. Narodil jsem se jako levoruký, ale vychovávali ze mě praváka, a v té chvíli jsem zjistil, že tohle je ta nejpřirozenější metoda psaní, jakou jsem poznal.

```
10 INPUT „JAK SE JMENUJEŠ?“; JMÉNO$  
20 PRINT „AHOJ,“ + JMÉNO$ + „!“
```

Může se vám to zdát snadné, vy ale nejste malý kluk. Já jsem byl. Byl jsem malý kluk s buclatými krátkými prstíky, který ani nechápal, co znamenají ty uvozovky, natož abych

předem věděl, že musím přidržet klávesu Shift, abych je dokázal napsat. Po spoustě pokusů a množství chyb se mi nakonec podařilo zápis dokončit. Stiskl jsem Enter a počítač mi bleskově položil otázku: „Jak se jmenuješ?“

Ohromilo mě to. V otcově poznámce se nepsalo, co bych měl dělat dál, a tak jsem se rozhodl znovu stisknout svého nového kamaráda – klávesu Enter. Naráz se zčistajasna na obrazovce vypsala slova AHOJ, EDDIE! zelenou barvou, která radioaktivně zářila na černém pozadí.

Tak vypadal můj úvod do všeobecného programování a používání počítače: poučil jsem se o skutečnosti, že tyhle stroje dělají to, co dělají, protože jim někdo řekne, co se od nich čeká, a to velice ojedinělým způsobem a pečlivě. A že tomu někomu může být třeba jen sedm let.

Téměř ihned jsem pochopil omezení svazující herní systémy. V porovnání s počítačovým systémem byly jaksi zadušené. Nintendo, Atari, Sega – ty všechny vás omezovaly na levely a světy, jimiž jste mohli procházet, dokonce je i porážet, ale nikdy změnit. Opravená konzole Nintendo se vrátila do obýváku, kde jsme s tátou soupeřili ve hrách *Mario Kart*, *Double Dragon* a *Street Fighter* pro dva hráče. V té době už jsem byl ve všech těchto hrách výrazně lepší než on, což byla první činnost, v níž jsem se ukázal jako schopnější než můj otec, ale stejně často jsem ho nechával, aby mě porazil. Nechtěl jsem, aby si snad myslel, že jsem nevďěčník.

Nejsem rozený programátor a nikdy jsem se v tomto oboru nepovažoval za nějak schopného. Ale v průběhu následujícího desetiletí jsem se stal natolik dobrým, abych mohl být nebezpečný. Dodnes vnímám proces programování jako určitý druh kouzlení: psát příkazy ve všech těch podivných jazycích, které pak procesor přeloží do sdělení srozumitelného nejen pro mě, ale pro všechny. Fascinovala mě myšlenka, že jeden programátor může nakódovat něco obecně platného, co není omezeno žádnými zákony, omezeními či pravidly s výjimkou těch nejjednodušších, která se

dala redukovat na zákonitost příčiny a následku. Existovala naprosto logická návaznost mezi mým vložením a počítačovým výstupem. Pokud mé vložení bylo chybné, byl chybný i výstup, pokud jsem své zadání uvedl správně, byla bez vady i odezva počítače. Nikdy předtím jsem nezažil něco tak důsledného, spravedlivého a zřetelně nezaujatého. Počítač mohl čekat věčně, než přijal můj pokyn, ale provedl ho ve stejném okamžiku, kdy jsem klepl na Enter, a na nic se neptal. Žádný učitel nikdy nebyl tak trpělivý a zároveň tak vnímavý. Nikdy a nikde jinde – určitě ne ve škole, a doma taky ne – jsem nepocítil, že mám věci do takové míry pod kontrolou. Skutečnost, že bezvadně napsaná sestava příkazů zařídí, aby se dokonale vykonávala stejná operace pořád dokola, připadala nejen mně, ale mnohým chytrým dětem té doby, které měly technické sklony, jako jediná neměnně platná pravda naší generace.

3 Chlapec z Beltwaye

Krátce po mých devátých narozeninách se naše rodina přestěhovala ze Severní Karolíny do Marylandu. Ke svému překvapení jsem zjistil, že mé jméno mě předchází. Všude po okrese nesoucím jméno Anne Arundellové,* kde jsme se usadili, se to „Snowdeny“ jen hemžilo, ale nějakou dobu mi trvalo, než jsem přišel na důvod té zvláštnosti.

Britský major Richard Snowden dorazil roku 1658 do provincie Maryland s vědomím, že záruka lorda Baltimora týkající se náboženských svobod pro katolíky a protestanty

* Ann Arundellová, anglická šlechtična (1615/1616–1949), manželka lorda Baltimora, zakladatele americké provincie Maryland (pozn. překl.).